
Diplomatska analitika u suvremenim međunarodnim odnosima.

Analitičko je promišljanje *conditio sine qua non* odgovornog odlučivanja

MLADEN NAKIĆ*

Sažetak

Analiziranje je faza razmišljanja u kojoj stvaramo svoje stavove i uvjerenja. Kako bi stavovi bili uvjerljivi, nastojimo ih poduprijeti što čvršćim dokazima. Isti proces odvija se i u diplomatskoj analitici, ali na višoj razini i s ozbiljnijim posljedicama. Analiziraju se događaji i procesi koji služe donositeljima odluka na vanjskopolitičkom planu. Te odluke izravno utječu na svakodnevne poslove koje država obavlja na međunarodnome planu. Zato analiza mora biti mjerljiva. Analiza međunarodnih odnosa znači promišljanje tih odnosa radi vanjskopolitičkih interesa države. Dobro ustrojena analitička djelatnost i njezini kvalitetni proizvodi jedno su od jamstava uspješnog vođenja vanjske politike.

Ključne riječi: diplomatska analitika, pripremna faza analize (PRIFA), proizvodna faza analize (PROFA), cilj analize, metode analize.

* dr. sc. Mladen Nakić, predavač na Visokoj školi međunarodnih odnosa i diplomacije u Zagrebu

Što je analitika i zašto analiziramo?

Analizirati (starogrčki ἀνάλυσις, *análusis* – raščlamba, raščlanjivanje složenih misli na jednostavnije) znači pokušati razumjeti ili objasniti nešto što nam može koristiti u spoznaji novih iskustava i znanja. Raščlanjivanje pojedinih složenih cjelina na dijelove u svrhu boljeg razumijevanja ponajprije se kao tehnika koristilo u matematici i logici prije Aristotela (384. – 322. pr. Kr.). S vremenom se analitika razvijala kao formalan koncept, da bi postala samostalan predmet u 17. stoljeću. Poseban utjecaj na razvoj analitike kao znanstvenog pristupa imali su Galileo, Descartes i Newton tijekom europske znanstvene revolucije (kasna renesansa) kada su postavljeni i temelji moderne znanosti.

Analitika je prvotno bila nukleus filozofske metode, da bi se s vremenom razvijala, teorijski razumijevala te naposljetku i prakticirala na različite načine i na različitim područjima. Zauzimala je izuzetno važno mjesto u Aristotelovoj logici i Kantovoj filozofiji. Za Aristotela je analiza sinonim za formalnu logiku.¹ Kasnije ju Freud koristi u psihologiji. Kant razrađuje svoju transcendentalnu analitiku u kojoj spoznaja ima dva izvora, osjet i razum, koji su međusobno povezani. Međutim misli su bez sadržaja prazne, a opažanja su bez pojmova slijepa. Upravo je razum stožerno mjesto stvaranja pojmova.

U literaturi se analiza većinom spominje u kontekstu metoda i dostignuća u prirodnim znanostima (tzv. „tvrđim“ znanostima; fizici, kemiji i slično) te formalnim znanostima (matematika, statistika itd.), dok je kao pojam u društvenim znanostima nerijetko prisutna na različite načine, primjerice u obliku poslovne analize, tržišne analize, obavještajne analize itd. Razlog su tome kvalitativne metode i ocjene na koje se oslanjaju društvene znanosti.

Dakle što je to analitika? Je li to znanost? Što zapravo znači analiziranje u društvenim znanostima? Treba li nam diplomatsko-politička analitika? Koje su pretpostavke učinkovite diplomatske analize? Što je strateška analiza?

Analiziranje u modernom shvaćanju znači svakodnevnu djelatnost u svim sferama društvenog života, od osnovne škole do radnoga mjesta

1. Aristotel: Posterior Analytics, eBooks@Adelaide, 2007.

(Rosenwasser, Stephen, 2003: 2).² Analiziranje je postalo dio našeg svakodnevnog življenja i ponašanja. Analiziranje se ne događa uvijek na istoj intelektualnoj razini, nije povezano s određenim područjima djelovanja, nema spolnu i nacionalnu ekskluzivnost. Ono se razlikuje samo u svrsi i krajnjem cilju analize. Većina ljudi bavi se analizama, a da toga nisu ni svjesni. Najčešće se te vrste analiza odnose na neke osnovne životne odluke. U kriznim vremenima najčešće se bavimo financijskom analizom, bilo da se radi o tome kako izbjeći zaduženost, bilo o tome kako održati pozitivnu nulu na računu obiteljskog proračuna, bilo pak o tome kako negdje nešto pametno uložiti za budućnost.

Analiziramo jer želimo donositi optimalne odluke s povoljnim konačnim rezultatom. Bavljenje analitikom može se usporediti s igranjem šaha. Analizirajući poteze protivnika, kvalitetu i položaj njegovih figura, nastojimo predvidjeti sljedeće poteze i pravovremeno voditi igru u svoju korist.³

Ljudi cijeli svoj životni vijek nešto analiziraju, ne obraćajući pozornost na to kako analizu učiniti još učinkovitijom. Riječ je o analizama na jednostavnijoj razini, gdje nam je dovoljno nekoliko elemenata za donošenje odluke. Za složenije analize na višoj razini odlučivanja, a pogotovo za donošenje odluka od nacionalne važnosti, nužno je koristiti određene alate i metode te imati u vidu pojedine faze analitičkoga procesa. Tada se radi o strateškim analizama, što zahtijeva sustavan pristup.

Diplomatska analitika može se odrediti kao proces sustavnog i strateškog promišljanja međunarodnih odnosa u cilju predlaganja optimalnih rješenja i stavova kao pretpostavki za donošenje kvalitetnih vanjskopolitičkih odluka. Dakle diplomatska analitika jest prvi, ali i važan korak u proizvodnji odluke.

Analiziranje događaja i procesa u međunarodnim odnosima ima dodatnu težinu jer se radi o stvarima u koje su uključene države kao najvažniji subjekti međunarodnih odnosa te njihovi nacionalni interesi. Analize se rade za najvišu razinu sudionika u procesu donošenja nacionalnih odluka na vanjskopolitičkom planu, poput ministara vanjskih poslova,

2. David Rosenwasser, Jill Stephen: Writing analytically, Muhlenberg College, 2003., str. 2

3. *ibid*, str.14-15.

premijera, predsjednika ili parlamentarnih odbora za vanjsku politiku. Ozbiljna diplomatska analitika mora imati na raspolaganju relevantne podatke i pouzdane izvore kako bi konačna analiza bila vjerodostojna i iskoristiva u donošenju odluka koje mogu imati dalekosežne posljedice.

Cilj analitičkog djelovanja

Bez obzira na razinu na kojoj se pristupa analizi, poželjno je uvažiti pravilo objektivnog upoznavanja i prepoznavanja predmeta ili problema koji se žele analizirati. Osnovno je pravilo prije bilo kakvog otpočinjanja analitičkog procesa određivanje cilja analize. Poželjno je odgovoriti na određena pitanja – koja je svrha analize? Što se analizom želi postići? Čemu ona služi?

Odgovore na pitanja načelno trebaju znati korisnici analiza, odnosno oni koji od analitičkih službi traže prosudbe i kvalitetne elemente za donošenje odluka. Dakle cilj je analize ponuditi odgovore i/ili rješenja onih pitanja koja su važna ili čak odlučujuća u procesu donošenja odluka.

U diplomatskoj analitici ciljevi analiziranja primarno su vezani za međunarodne odnose koje država razvija u međunarodnoj zajednici. Ti odnosi imaju različite faze intenziteta i prioriteta, ali su svi od velike važnosti za uspješno pozicioniranje jedne države na vanjskopolitičkom planu. Međunarodni odnosi postaju sve složeniji uz daljnje jačanje multilateralne suradnje, što pred analitiku stavlja dodatne izazove. Počeci diplomatskih odnosa uglavnom su se temeljili na slanju poruka te odnosima na bilateralnom planu.

Razvoj međunarodnih odnosa utjecao je i na širenje kruga međunarodnih subjekata koji surađuju u međunarodnoj areni. Analitika nije više usmjerena samo na države kao najvažnije subjekte međunarodnih odnosa, već i na ostale aktere s njihovim interesima, aktere poput velikih međunarodnih gospodarskih organizacija i korporacija, međunarodnih financijskih organizacija, kao i ostalih nedržavnih aktera. Isprepletenost uzajamnih interesa, ali i konkurentnost, pa i suparništvo među akterima na međunarodnom planu traži sveobuhvatan pristup u analiziranju svih postojećih uzajamnih odnosa.

Dakle cilj analiziranja primarno znači pravovremeno i učinkovito odgovaranje na novonastalo stanje, politički potez ili namjeru djelovanja.

Preventivna politička analitika ima tendenciju biti u funkciji sugeriranja donošenja odluka prije nego što te odluke budu izazvane izvana te kada na njih bude trebalo reagirati. Preventivna diplomatska analiza može se odrediti kao napredniji oblik analitike čija je osnovna zadaća predvidjeti događaje koji mogu utjecati na interese subjekta A, i to predlaganjem mjera i poteza kako bi se utjecalo na odluke i poteze subjekta B. Preventivna analitika predstavlja najvažniju početnu fazu preventivne diplomacije, koja je protuteža preventivnim vojnim napadima.

U osnovi diplomatska analitika teži prevenciji ukoliko je događaje moguće predvidjeti. Razlog je jednostavan. U politici, pa tako i u diplomaciji, uvijek je lakše kontrolirati i usmjeravati događaje ako na njih od početka imamo utjecaja. Najbolje je ukoliko možemo sami inicirati te procese i prvi vući poteze, usmjeravajući ih u pravcu zadovoljenja vlastitih interesa. Uglavnom su to u prilici činiti veće i moćnije države koje raspolažu dostatnim političkim, gospodarskim i vojnim potencijalima. Manje moćne države koje nemaju potencijala igrati globalnu ulogu u međunarodnim odnosima posebno vode računa o balansiraju vanjskopolitičkih poteza. Dobra diplomatska analitika uvažava tzv. balansirajući pristup koji vodi računa o ravnoteži ciljeva koji se žele postići te onoga što se objektivno može postići.

Faze analitičkog procesa

Analiziranje predstavlja komparativni proces koji se sastoji od nekoliko faza. Faze procesa diplomatske analitike mogu se podijeliti na dva osnovna dijela. To su:

pripremna faza analize (PRIFA) i proizvodna faza analize (PROFA).

Obje faze povezane su uzročno-posljedičnom vezom i ne mogu se odvojeno promatrati. PRIFA i PROFA dio su analitičkog procesa koji podrazumijeva sustavnost u procesu te profesionalnost i analitičnost ljudskoga čimbenika. Svaka faza ima svoje specifičnosti te radnje i metode pomoću kojih se može lakše i kvalitetnije provesti.

1. PRIPREMNA FAZA ANALIZE (PRIFA)

PRIFA započinje onoga trenutka kad se javi potreba za analiziranjem konkretnog predmeta. To podrazumijeva nekoliko radnji neophodnih u pripremnoj fazi analiziranja.

A) Jasno definiranje cilja analize

Precizno definiranje cilja analize najvećim dijelom usmjerava daljnji tijek analitičkog procesa. Predmet analize nužno je precizno odrediti kako bi se svi raspoloživi resursi mogli optimalno iskoristiti za izradu kvalitetnog analitičkog proizvoda. Ukoliko se traži mišljenje o nekom dokumentu ili stajalište subjekta A, analiza će biti usmjerena na poruke koje se u dokumentu nalaze, s posebnim težištem na raščlambi mogućih diplomatskih poteza i njihovih potencijalnih učinaka te posljedica na nacionalne interese subjekta B. Pritom analiza nudi mogućnosti učinkovitog i pravovremenog odgovora na postojeću situaciju.

Ako se od analitike pak traži izrada stajališta o nekom određenom pitanju ili problemu, analitički proces uzima u obzir složenost i važnost tog stajališta za državne interese. Kad je riječ o najvažnijim odlukama koje se izravno tiču nacionalnih interesa, a posebno nacionalne sigurnosti, analiza pruža najveću moguću pozornost koja uključuje raspoloživost svih ljudskih i tehničkih potencijala.

B) Određivanje metoda analize

Metoda (starogrčki μέθοδος, methodos – put, način) općenito znači planirani postupak za postignuće konkretne namjere. Koristi se na različitim područjima znanstvenog ili praktičnog djelovanja. Raspravu o metodi, temeljno djelo suvremene filozofije, René Descartes posvećuje metodi. U svojim Raspravama Descartes je „stvorio metodu”, koja mu je omogućila a) „proširenje znanja”, b) „proučavanje istine” i c) „pravilno upravljanje umom“ (Descartes, 1951: 12). Kasnije je Descartes odredio četiri pravila metode: prvo pravilo govori kako ne treba prihvatiti ništa istinito bez prethodne jasne i razgovijetne spoznaje, bez povoda u sumnju; drugo pravilo podrazumijeva raščlambu problema, drugim riječima, problem treba raščlaniti na što je moguće više dijelova radi

postizanja najboljeg rješenja; treće pravilo odnosi se na pravilno upravljanje mislima od jednostavnog do složenog predmeta; četvrto se odnosi na sintezu, odnosno potpuno nabranje i sažimanje općega pogleda.⁴

Metode koje možemo koristiti uglavnom su poznate iz ostalih znanstveno-istraživačkih područja te su poželjne i korisne pri izradi analitičkih dokumenata. Analiziranje u određenim segmentima rada predstavlja svojevrsni istraživački projekt. Analitičar tijekom izrade analize u toj fazi na raspolaganju ima metode proučavanja dokumenata, prikupljanja podataka, selekcije podataka, usporedbe te različite tehnike istraživanja. Kada i kako će se koja metoda koristiti ovisi o fazi procesa analize, ali i o samoj prirodi, odnosno obilježju cilja analize.

Nije nužno koristiti sve metode tijekom jednog analitičkog procesa, odnosno rada na jednom analitičkom dokumentu. Ako se analizira konkretno političko stajalište subjekta A, analitičari subjekta B nastojat će proučiti dostupne dokumente te temeljem prikupljenih podataka i informacija procijeniti namjeru i svrhu njegova sljedećeg poteza. Usporedbom s nekim drugim dokumentima te imajući u vidu neka ranija iskustva i saznanja, dodatno će se pokušati predvidjeti krajnji cilj i posljedice toga dokumenta.

U pripremnoj fazi analize (PRIFA) uglavnom se koriste metode pogodne za određivanje izvora podataka koji će se koristiti. Metodom proučavanja i prikupljanja tih podataka analitičar vrši selekciju, odnosno razvrstavanje dostupnih dokumenata. Raščlanjuje se sadržaj dokumenata te se nastoji prikupljene podatke iskoristiti kao informacije. O metodama koje se koriste tijekom drugog dijela analitičkoga procesa bit će riječi u dijelu koji govori o proizvodnoj fazi analize (PROFA), a to su takozvane metode „3P“: procjena, predviđanje i ponavljanje.

C) Definiranje izvora podataka i informacija za analizu

Za dobru analizu neophodni su podaci i informacije korisni za cilj analize. Današnja globalizacija, dostupnost informatičke tehnologije i medijska otvorenost omogućuju pristup bezbrojnim podacima i informacijama. Drugo je pitanje kada će i koliko podataka postati

4. Descartes, René: Rasprava o metodi, Zagreb, Matica hrvatska, 1951., str. 12.

informacija, a pogotovo iskoristiva informacija koja se može koristiti u izradi analize. S druge strane načini na koje se dolazi do informacije u 99 posto slučajeva dolaze iz tzv. otvorenih izvora. Skupljanje podataka i informacija iz tiskanih i elektroničkih medija, internetskih portala i specijaliziranih časopisa svakako je lakše nego biti u prilici doći do onih zaštićenih.

Za diplomatsku analitiku najrelevantniji izvori prikupljanja podataka i informacija ipak su oni iz diplomatske mreže koji dolaze od strane diplomata koji rade u diplomatsko-konzularnim predstavništvima. Otvoreni izvori predstavljaju sekundarni ili pomoćni (dodatni) oblik prikupljanja informacija. Činjenica da diplomati imaju mogućnost izravnoga kontakta s predstavnicima zemlje domaćina te mogućnost svakodnevnog razmjene službenih, ali i neslužbenih informacija daje im priliku kontinuiranog prosljeđivanja bilješki s relevantnim dokumentima, ali i osobnih procjena koje su korisne u fazama analiziranja. U bilješkama koje diplomatski predstavnici subjekta A šalju diplomatskim kanalima subjekta B mogu biti dokumenti, ali i procjene koje analitičkoj službi mogu samo koristiti.

Pretpostavlja se da je svega 1 posto najvažnijih informacija koje su (opravdano) zaštićene najvišom oznakom tajnosti i koje zaista imaju tu težinu. Takve informacije najvećim dijelom potječu iz industrijske tehnologije. Dio političkih tajni uglavnom se odnosi na strategijske dokumente koji se tiču politički osjetljive procjene aktualnih tema i sadržaja. Između te dvije vrste zaštićenih dokumenta često postoji uzajamna veza, a nerijetko i isti tvorci.

D) Selekcija dostupnih podataka

S obzirom na količinu i vrstu informacija koje nas svakodnevno bombardiraju, nužno je što kvalitetnije izvršiti selekciju svih dobivenih informacija. Proces selekcije podataka i informacija bitnih za analizu može se smatrati posljednjom fazom prije pisanja same analize. Selekcija prikupljene građe koja bi mogla biti iskoristiva za pisanje analize za cilj ima kvalitativno i kvantitativno optimaliziranje procesa.

Nisu sve informacije iste kvalitete, pa stoga treba odvojiti one koje su nam korisne od onih koje to nisu, barem ne trenutačno. Pritom se prioriteti u toj selekciji kreću u dva pravca: to su horizontalna i vertikalna selekcija.

Vertikalna selekcija podataka i informacija odnosi se na razinu iskoristivosti sadržaja koju svaka informacija ima s obzirom na važnost teme predmetne analize. Drugim riječima, neka informacija može biti sadržajno važna, no ne i za konkretnu analizu i temu koja se obrađuje. Takva informacija mora „čekati svoj red“, kada će zaista moći biti iskoristiva. Postoji mogućnost da se takva informacija djelomično iskoristi neizravno ukoliko ima određene dodirne točke s temom konkretne analize.

S druge strane horizontalna selekcija informacija podrazumijeva sužavanje gradiva, vodeći računa o temi ciljane analize. Događaji i procesi u globalnom svijetu povezani su na vrlo visokoj razini. Unatoč tome horizontalna selekcija treba osigurati korištenje što relevantnijih podataka i informacija s tendencijom da one u optimalnom roku postanu činjenice, a možebitno i provjerljivo znanje.

2. PROIZVODNA FAZA ANALIZE (PROFA)

Uspješna priprema za pisanje analize velikim je dijelom već odrađen posao. Sada dodatna odgovornost leži na ljudskom čimbeniku, odnosno analitičaru (Hudson, 2007: 65-66). Koristeći rezultate pripremne faze, počinje se proizvoditi analitički dokument. I u ovoj fazi na raspolaganju imamo neke metode primjerene za proizvodnu fazu analize, poput procjene, prognoze, predviđanja i ponavljanja. Kojim će se redoslijedom i intenzitetom koristiti određena metoda ovisi o samom analitičaru, ali ovaj je redoslijed logičan.

Iako je proces stvaranja analize načelno isti, svatko tko izrađuje analizu ima neki svoj stil, neke svoje izražene specifičnosti (skriveno „metode“) u pristupu temi, odnosno cilju analize. Kao i u svakom drugom proizvodnom procesu, javlja se potreba za timskim radom, odnosno zajedničkim naporom kako bi se dobio što kvalitetniji analitički proizvod. Okolnosti i priroda same zadaće u izradi analize ponekad traže individualni pristup, bilo da se radi o cijeloj analizi, bilo o nekim njezinim dijelovima. Individualni pristup ne znači da taj analitički rad

ostaje nepoznanica ostatku tima. Upravo suprotno, uvijek je korisno da analizu pročita više osoba koje mogu imati korisne prijedloge i time dodatno pridonijeti kvaliteti rada.⁵

Kada se radi o analizama od posebnog značaja za državne interese, redovito se radi o timskom radu unutar kojeg su podijeljena konkretna zaduženja. Nositelj izrade analize osoba je koja koordinira cjelokupni rad na izradi analize i naposljetku odgovara za njezin konačni tekst. Rad na strateškim analizama podrazumijeva timski rad najmanje desetak analitičara.

A) *Proizvodnja analitičkog dokumenta*

Pisanjem analize ulazi se u završni dio analitičkog procesa u kojem se očekuje prva radna inačica dokumenta. Dobar analitičar nastojat će na početku analize dati uvodnu napomenu kojom se naznačuje pozadina samog predmeta te ono što se analizom želi postići.

Primjer 1.

Situacija - subjekt A ima zadaću analizirati namjeru subjekta B da proglasi neovisnost na dijelu teritorija subjekta C. Subjekt C susjed je subjekta A, s kojim ima složene bilateralne odnose.

Svrha - dati procjenu o tome treba li i kada priznati neovisnost subjekta B, imajući u vidu odnose sa subjektom C.

Cilj - dati argumentirane stavove donositeljima odluka kako bi afirmirali politički stav vođen nacionalnim interesima subjekta A.

Argumenti – naglasiti:

- a) nacionalne interese subjekta A u regiji;
- b) političke posljedice negativne reakcije subjekta C;
- c) međunarodno-pravni aspekt priznanja subjekta B;
- d) stavove i mišljenja ostalih zainteresiranih subjekata u međunarodnoj zajednici.

Prijedlog (zaključak) – priznati neovisnost subjekta B, ali ne u prvom

5. Valerie Hudson: Foreign Policy Analysis, Rowman & Littlefield Publishers, 2007.

valu priznavanja; priznanje koordinirati s još nekim subjektom ili subjektima iz susjedstva subjekta C.

Objašnjenje – politička realnost; pozitivna strateška promjena u regiji nakon proglašenja neovisnosti subjekta B koja ide u korist subjektu A; geopolitičko slabljenje pozicije subjekta C; gospodarski angažman subjekta A na tržištu subjekta B.

Analiza ne mora nužno ponuditi samo jednu opciju kao jedinu mogućnost za donositelje odluka (osim u slučaju da je situacija kristalno jasna te nema potrebe za pričuvnim rješenjima, kao što je slučaj iz prvoga primjera).

Primjer 2.

Situacija – subjekt A nalazi se pred dvojbom koju poziciju zauzeti na pitanju položaja svoje etničke zajednice u subjektu B, gdje ona ima status jednog od tri konstitutivna naroda, ali očigledno i neravno pravan položaj.

Svrha – dati procjenu i opcije mogućih stavova kako bi položaj etničke zajednice bio kvalitativno poboljšan.

Cilj – preustroj subjekta B na način koji će jamčiti konstitutivnu ravnopravnost etničke zajednice subjekta A u odnosu na ostala dva naroda u subjektu B.

Argumenti – naglasiti:

- a) nacionalne interese subjekta A za ravnopravan položaj i perspektivu njegove etničke zajednice u subjektu B;
- b) interes za stabilnost subjekta B i cijele regije;
- c) rješavanje političkog ustroja subjekta B i njegove državne funkcionalnosti.

Prijedlog (zaključak) – teritorijalni suverenitet subjekta B; reorganizacija teritorijalnog ustroja subjekta B kao jamstvo ravnopravnosti svih njegovih naroda i građana; regionalizacija teritorija subjekta B u kojoj će jedna regija biti većinska s pripadnicima etničke zajednice subjekta A.

Objašnjenje – Dejtonski mirovni sporazum temeljem kojeg je subjekt B ustrojen ne omogućuje političku perspektivnost; sadašnji ustroj i politički odnosi prijete raspadom subjekta B i novim etničkim sukobima; diplomatskim i savezničkim kanalima lobirati za regionalizaciju subjekta B kao rješenje za funkcionalnost i stabilnost subjekta B.

Primjer 3.

Situacija – subjekt A nalazi se pred odlukom o ulasku u međuvladinu organizaciju B koja ima intenciju daljnjeg institucionalnog ujedinjavanja.

Svrha – dati procjenu i argumente o značenju članstva za nacionalne interese subjekta A.

Cilj – pozicioniranje subjekta A kao punopravne članice međuvladine organizacije B sa svim prednostima toga članstva, ali i nužnim radnjama kako bi to članstvo bilo u funkciji nacionalnih interesa subjekta A.

Argumenti – naglasiti:

- a) nacionalne interese subjekta A u članstvu u međuvladinoj organizaciji B;
- b) izazove koji stoje na putu daljnjem institucionalnom razvoju međuvladine organizacije B;
- c) moguće alternative za bolje međunarodno pozicioniranje subjekta A;
- d) transparentan postupak pregovaranja i pristupanja te maksimalnog informiranja javnog mnijenja o svim aspektima članstva subjekta A u međuvladinoj organizaciji B.

Prijedlog (zaključak) – ulazak u međuvladinu organizaciju B predstavlja nacionalni interes subjekta A; subjekt A treba definirati konceptualne (sektorske) politike i način kako učinkovito usuglašavati zajedničke stavove unutar međuvladine organizacije B; informirati i obrazovati javnost te tražiti potporu za konačnu političku odluku.

Objašnjenje – interes subjekta A za formalnu institucionalizaciju odnosa znači daljnji napredak. Članstvo u međuvladinoj organizaciji B pruža optimalno zadovoljenje nacionalnih interesa koji moraju biti predstavljeni te dovoljno kvalitetni za usuglašavanje s ostalim članicama

međuvladine organizacije B.

B) Reevaluacija analitičkog dokumenta

Završetak pisanja analize ne znači i kraj analitičkoga procesa. Sljedeći je korak procjena potrebe za korekcijama ili čak ponavljanjem analitičkoga procesa. Razlozi za korekciju ili ponavljanje dijelova analitičkog procesa mogu biti različiti. Naknadno dobiven važan ili čak ključan podatak ili spoznaja ne mogu se zanemariti ukoliko mogu utjecati na zaključak analize.

Takav podatak nužno je uzeti u obzir iz tri razloga: a) on može dodatno potvrditi zaključke naše analize; b) ako novi podatak dovodi u pitanje ispravnost zaključaka analize, analitički proces mora biti ponovljen; c) kada novi podatak može djelomično utjecati na zaključke analize, odnosno na neke njezine segmente, ali ne na način da ugrožava konačne zaključke, već samo u dijelovima koje treba korigirati.

Reevaluacija analitičkog dokumenta podrazumijeva proces procjene analize s točke gledišta njezine kvalitete, argumentiranosti i iskoristivosti za donošenje odluka.

Nekoliko je koraka koji nas mogu uvjeriti da smo napravili iskoristivu analizu.

Prvi i osnovni korak jest usporedba cilja analize i njezinih zaključaka, odnosno prijedloga. Analiza se izrađuje zbog nekog razloga i cilja. Kako bismo to zadovoljili, analiza mora dati neki proizvod. Taj proizvod čine konkretni prijedlozi za donositelje odluka.

Drugi korak podrazumijeva provjeru ispravnosti optimalnog korištenja metoda koje smo koristili tijekom cijelog analitičkog procesa.

Treći korak ima u vidu provjeru kvalitete prikupljenih podataka i informacija. Korištenje „pravih“ informacija svakako je najosjetljiviji trenutak analitičkog procesa. Analitičar u svom radu najvećim dijelom ovisi o kvalitetnim i iskoristivim informacijama. Ako su informacije irelevantne, teško je očekivati drugačiju analizu.

Metode koje su pogodne za proizvodnu fazu analize (PROFA) mogu se zajednički nazvati metodama „3P“ (procjena, predviđanje i ponavljanje). Analitika općenito, pa i diplomatska analitika, teško

može izvršiti svoj posao bez procjene. Nije daleko od istine da je cijeli analitički proces zapravo jedna kontinuirana procjena. Procjenjuju se podaci i informacije, suparnički stavovi i njihovi mogući potezi, kao i razne opcije za naše odgovore.

Sljedeći je logički metodološki niz predviđanje. Uspješno predviđanje budućih događaja i suparničkih poteza ovisi o dvije važne činjenice. Prva podrazumijeva kvalitetne izvore informacija, odnosno što višu razinu informiranosti, a druga sposobnost samog analitičara, njegovu uvježbanost i osposobljenost za vrhunske analize. Naposljetku dolazi ono neizbježno, *Repetitio est mater studiorum*. Pojedini segmenti analitičkog procesa podložni su povremenim ponavljanjima kako bismo bili sigurni ne samo u ispravnost postupka nego i u ispravnost samoga sadržaja koji čini analizu.

Ostale metode poput intervjua i usporedbe mogu se primjenjivati u pripreмноj fazi (PRIFA), kao i u proizvodnoj fazi (PROFA). Njihova aktualnost kontinuirano služi od samog početka analitičkog procesa pa sve do objavljivanja analize.

Odlučujemo emocionalno, objašnjavamo racionalno

(mogući problemi)

Ključna je pretpostavka učinkovite diplomatske analize mjerljivost njezine iskoristivosti u fazi vanjskopolitičkog odlučivanja. Kvalitetan analitički rad mora imati svoju potvrdu u praktičnoj primjeni. Drugim riječima, donositelji odluka moraju se uvjeriti u korisnost analize s točke gledišta vanjskopolitičkih interesa. Analitičari nerijetko svoju analizu moraju dodatno komunikacijski predstaviti onima koji donose odluke, a kako bi ih uvjerili u ispravnost predloženih stavova. Osnovno pravilo svake analize njezina je učinkovita primjenjivost u praksi, u stvarnom životu (*practicable, executable*). Virtualne analize mogu biti predmet raznih simulacijskih igraonica i softverskih programa. U stvarnome svijetu donose se stvarne odluke sa stvarnim posljedicama i stvarnim krivcima ako su te posljedice negativne i štetne po nacionalne interese. Drugo je osnovno pravilo izbaciti emocije iz analitičkoga procesa, posebice one s negativnim predznakom. Je li moguće u potpunosti zatamiti emocije pri analiziranju? Kako se radi o ljudima, vjerojatno

nije, ali je nužno te emocije minimalizirati do te mjere da ne mogu odlučujuće utjecati na naše objektivno analitičko prosuđivanje. Zato je itekako moguće i nužno maksimalno uključiti razum te racionalno prosuđivati o predmetu analize.

Neki mogući problemi i posljedice

Problem: nedostatak „pravih“ informacija u analitičkom procesu.

Posljedica: nedovoljna uvjerljivost i argumentiranost analitičkih zaključaka.

Problem: u analizama prevladava emocionalni pristup. Posljedica: analiza vrlo vjerojatno nema dostatnu mjeru realnosti.

Problem: unaprijed (politički) nametnuti zaključci analize. Posljedica: neobjektivnost i nesvršishodnost analitičkoga procesa.

Problem: analiza ne nudi alternative i različite opcije. Posljedica: nema vremena za brzu alternativnu korekciju analize.

Problem: analiza se temelji na insinuacijama i izmišljenim (fabriciranim) informacijama. Posljedica: lažna analiza bez minimalne upotrebljivosti temelj je pogrešne odluke.

Politika i analitika

U javnosti prevladava predodžba politike kao najvažnije djelatnosti o kojoj sve ovisi i bez koje se ništa ne može. Stvarnost je zapravo nešto drugačija. Politika je odgovorna djelatnost, ali nije važnija od interesa za opće dobro. Predodžba o svemogućnosti politike i političara otkriva mračnu stranu stvarnosti nerazvijenih društava (Hudson, 2004: 173). Pojedinci tranzicijskih društava koja tek razvijaju demokratske institucije i vrijednosti više su skloni klijentelističkom ponašanju, pri čemu dolazi do zadovoljenja tuđih političkih interesa. U takvim sredinama politika želi diktirati i kontrolirati sve procese. Nerijetko se događa i to da u procesu donošenja odluka politika osjeća da sve može sama, bez stručne pomoći. Neodgovorna politika nema potrebu konzultirati se s analitičarima u svrhu provjere vlastitih stavova, njihove opravdanosti i svrsishodnosti. Takva politika analitičare i njihove analize

smatra suvišnim teoretiziranjem od kojeg nema nikakve praktične koristi. Isti pristup primjenjuje i politika koja želi koristiti analitiku samo kako bi dobila „pokriće“ za svoje otprije definirane stavove. Te „naručene“ političke analize mogu biti samo u službi samodostatnosti onih koji su ih naručili, a ne rezultat procesa donošenja odluka. Radi se o „impotentnim“ analizama bez stvarne održivosti. Razlog često leži u predodžbi donositelja odluka koji misle da analitičari žive u nekom svom idealiziranom svijetu. S druge strane pojedini analitičari katkad smatraju da se bez njih ne može te da su nezamjenjivi. Analitičari smatraju kako donositelji odluka ne razumiju analitički proces te da ga nerijetko zanemaruju.

Istina je zapravo ta da donositelji odluka i analitičari moraju zajedno raditi kako bi odluka bila optimalna. Uravnoteženost dobro pripremljenog stava i njegovo primjereno predstavljanje moraju rezultirati željenim uspjehom.

Ustroj analitičke djelatnosti u službi vanjskih poslova

Način na koji je analitička djelatnost ustrojena u službi vanjskih poslova velikim dijelom daje odgovor na pitanje o tome koliko se ozbiljno drži do analitike u procesu donošenja vanjskopolitičkih odluka. Diplomatska analitika u pravilu zauzima vrlo važno mjesto ukoliko služba vanjskih poslova ozbiljno promišlja međunarodne odnose s točke gledišta nacionalnih interesa. Bez obzira na to o kakvoj se veličini ustrojbene cjeline radi (odjel, služba ili institut), ključna je jedna činjenica – ono što služba vanjskih poslova i donositelji vanjskopolitičkih odluka očekuju i traže od analitike. Sljedeći je važan aspekt ustroja analitike ljudski čimbenik, odnosno oni pojedinci koji se bave diplomatskom analitikom. Analiziranje podrazumijeva pojedince predodređene za analitički rad, određenu razinu iskustva, ali i motivacije za takvu vrstu posla. Sustavi koji se bave međunarodnim odnosima, a da istovremeno analitički posao ne drže posebno važnim, teško se mogu smatrati ozbiljnim u promišljanju složenih političkih odnosa u međunarodnoj zajednici. Odluke koje donose bez sudjelovanja analitičkog procesa ne mogu biti kvalitetno promišljene i upitno je na temelju čega se uopće donose.

Ozbiljne službe vanjskih poslova posebno vode računa o kadrovskoj ekipiranosti analitičke službe kako bi mogla zadovoljiti sve postavljene zahtjeve (Hudson, 2007: 75). Često se pri državnim tijelima nadležnim za vođenje vanjskih poslova ustrojavaju instituti kao svojevrsni znanstveno-istraživački think-tankovi s ciljem praktičnog istraživanja međunarodnih odnosa te pripreme konkretnih političkih stajališta za donositelje vanjskopolitičkih odluka. Optimalno ustrojeni instituti čine se poželjnim načinom osiguravanja stručne analitičke potpore (analysis service) u izradi konceptualne politike (policy concept), kao i u pripremi relevantnih strateških dokumenata (strategic papers).

Zaključak

Analiza je put ka informiranoj odluci

Analitika ima nekoliko segmenata. Ona znači opis predmeta, postupak istraživanja cjeline, utvrđivanja dijelova te cjeline i raščlambu njihovog uzajamnog odnosa. Posebna važnost odnosi se na stratešku analitiku (strategic analysis) u funkciji donošenja odluka (decision analysis) u vanjskoj politici. Kvalitetne odluke teško je donositi bez analitičkog procesa i korištenja analitičkih metoda. Kvalitetna i korisna analiza ovisi o kvalitetnim i korisnim informacijama. Imajući u vidu današnje globalizacijske trendove i dostupnost različitih informacija, možemo zaključiti kako put do „prave“ informacije nije nimalo lak. Zapravo se najvećim dijelom radi o podacima koji tek trebaju postati informacije.

Slijed koji se kreće na relaciji podatak – informacija – činjenica – znanje kao konačan rezultat ima uspješno zatvaranje analitičkog procesa. Podatak postaje informacija ako ima važnost za problem odluke. Informacija postaje činjenica ako je podatak iskoristiv. Naposljetku, skup činjenica predstavlja znanje. Kada imamo znanje, preostaje nam samo da ga optimalno i artikulirano predstavimo. To je upravo onaj proces koji analitičari uzimaju u obzir u cilju predlaganja najboljih opcija za donositelje odluka. Sve iznešeno vodi zaključku o važnoj ulozi koju diplomatska analitika ima u procesu stvaranja vanjskopolitičkih odluka. To podrazumijeva odlučnost donositelja odluka da ozbiljno i kvalitetno promišljaju vanjsku politiku, vodeći računa o nacionalnim interesima. I obratno, jasno određeni nacionalni interesi najbolja su

preporuka za izradu preciznih vanjskopolitičkih stavova koje se onda prema potrebi može usuglašavati na razini međuvladinih sastanaka te unutar savezničkih odnosa.

Summary
Diplomatic Analysis in
Contemporary International Relations

The process of analyzing is the stage of thinking to better create our attitudes and beliefs. To make our postures more credible for understanding we try to argue with hard evidence. The same process takes place in diplomatic analysis, but at a higher level, and with more serious consequences. It analyzes the events and processes that serve decision-makers in foreign policy. These decisions directly affect the daily tasks performed by the state at the international level. Therefore, the analysis must be measurable. The analysis of international relations means rethinking relationships because of foreign policy interests of the state. Well-established analytical service and the production of quality analytical product are one of the guarantees for the successful conduct of foreign policy.

Key words: diplomatic analysis, Preparatory Phase Analysis (PPA), Production Stage Analysis (PSA), objective analysis, methods of analysis.

Literatura:

David Rosenwasser, Jill Stephen: Writing Analytically, Muhlenberg College, 2003.

René Descartes: Rasprava o metodi, Zagreb, Matica hrvatska, 1951.

John Hudson, Stuart Lowe: Understanding the Policy Process, University of Bristol, 2004.

Valerie Hudson: Foreign Policy Analysis, Rowman & Littlefield Publishers, 2007.